

TÜRKİYE VE AZERBAJCAN'DA EGEMENLİK, KİMLİK VE BİLİNCİN KISA ANALİZİ

Kerem Karabulut

Prof., Dr., Atatürk Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Türkiye

e-mail: kerem@atauni.edu.tr

<https://orcid.org/0000-0002-3159-3289>

Özet

Egemenlik, bir devletin bağımsız bir ulusun sahip olması gereken her özelliğe sahip olarak diğer uluslar ile ilişki kurup varlığını istikrarlı bir şekilde sürdüren devletler için kullanılan kavramdır. Milli kimlik ise egemen bir devlete sahip olan toplum üyelerinin o devlete ait değerler bütününe kabullenip onunla kendini ifade etme biçimidir. Bilinç veya milli bilinç egemen bir devletin milli kimliğe sahip vatandaşlarının o devlete ait olan tarih, kültür, gelenek, görenek ve toplumsal özelliklerini kavrama ve kabullenme derecesini ifade etmektedir. Aslında bu üç kavramın her biri diğerini etkilemekte ve birbirlerini tamamlamaktadırlar. Egemen bir devlette milli kimlik ve bilinç yüksek olmakta, kimlik ve bilinç düzeyi yüksek olan toplumlarda da devletin egemenliği sürdürülebilir olmaktadır. Bu çerçevede, Azerbaycan ve Türkiye egemen devlet olmalarının yanında, güçlü milli kimliğe ve bilince sahip ülkelerdir. Her iki ülkenin vatandaşları ülkelerinin tüm değerlerini sahiplenmekte, vatan topraklarının korunması için canlarının seve-seve verebilmekte ve sahip oldukları aidiyetlerini özgürce yaşayabilmektedirler. Ancak, iki ülkenin sahip olduğu bu özellikler tarihin bazı dönemlerinde kırılmalar yaşayabilmiştir. Bu çalışma ile Azerbaycan ve Türkiye'de egemenlik, milli kimlik ve bilinç özellikleri kısaca değerlendirilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Egemenlik, Milli Kimlik, Milli Bilinç, Türkiye ve Azerbaycan, Sürdürülebilir Egemenlik

TURKIYE AND AZERBAIJAN: A BRIEF ANALYSIS OF SOVEREIGNTY, IDENTITY AND CONSCIOUSNESS

Kerem Karabulut,

e-mail: kerem@atauni.edu.tr

<https://orcid.org/0000-0002-3159-3289>

Abstract

Sovereignty is a concept used to describe a state that, while possessing all the attributes of an independent nation, establishes links with other nations and sustains its existence. National identity is the way in which members of a society with a sovereign state accept the totality of the values of that state and express themselves through these values. Consciousness or national consciousness means the degree to which citizens of a sovereign state perceive and accept the history, culture, traditions, customs and social characteristics of that state. In fact, all three of these concepts influence and complement each other. In a sovereign state, national identity and consciousness are developed, and in societies with a high degree of identity and consciousness, the sovereignty of the state becomes sustainable. In this context, Azerbaijani and Turkey, being sovereign states, have a strong national

identity and consciousness. citizens of both countries accept all the values of their countries, are ready to give their lives to defend their homeland and freely express their affiliation. However, there have been periods in the history of these two countries when these characteristics experienced certain crises. This paper briefly examines the characteristics of sovereignty, national identity and consciousness in Azerbaijan and Turkiye.

Keywords: Sovereignty, National Identity, National Consciousness, Turkiye and Azerbaijan, Sustainable Sovereignty.

ТУРЦИЯ И АЗЕРБАЙДЖАН: КРАТКИЙ АНАЛИЗ СУВЕРЕНИТЕТА, ИДЕНТИЧНОСТИ И СОЗНАНИЯ

Керем Карабулут,

e-mail: kerem@atauni.edu.tr

<https://orcid.org/0000-0002-3159-3289>

Аннотация

Суверенитет — понятие, которое используется для обозначения государства, которое, обладая всеми признаками независимой нации, устанавливает связи с другими нациями и стабильно поддерживает свое существование. Национальная идентичность — это способ, с помощью которого члены общества, обладающего суверенным государством, принимают всю совокупность ценностей этого государства и выражают себя через эти ценности. Сознание или национальное сознание означает степень восприятия и принятия гражданами суверенного государства истории, культуры, традиций, обычаев и социальных особенностей этого государства. На самом деле все три этих понятия влияют друг на друга и дополняют друг друга. В суверенном государстве национальная идентичность и сознание развиты, а в обществах с высокой степенью идентичности и сознания суверенитет государства становится устойчивым. В этом контексте Азербайджан и Турция, будучи суверенными государствами, обладают сильной национальной идентичностью и сознанием. Граждане обеих стран принимают все ценности своих стран, готовы отдать свои жизни за защиту своей родины и свободно выражают свою принадлежность. Однако в истории этих двух стран были периоды, когда эти особенности переживали определенные кризисы. В этой работе кратко рассматриваются особенности суверенитета, национальной идентичности и сознания в Азербайджане и Турции.

Ключевые слова: суверенитет, национальная идентичность, национальное сознание, Турция и Азербайджан, устойчивый суверенитет

GİRİŞ

Sınırları belli olan ve bu sınırlar içerisinde hür iradesiyle başka devletlerle ilişki kurabilen egemen bir devletin belli bir nüfusu olmaktadır. Mevcut nüfusu oluşturan insanların kendilerini o devlete ait hissetmeleri ve değişik etnik, dinsel, mezhebi kesimlerin birbirini kabullenip huzur içerisinde yaşaması milli kimlik ve bilince ait hususlardır. Bu manada toplum

üyeleri kendilerini ait oldukları devletin bir parçası görmekte ve vazgeçilmez unsurlarından biri olduğunu düşünmektedirler. Milli kimliğe sahip olan toplum üyeleri ait oldukları toplumla özdeşleşmekte ve diğer milletlerle de farklılıklarını bilmektedirler. Çünkü ait oldukları toplumla ortak soy, kültür, tarih, dil, din gibi özdeşlikleri bulunmaktadır. İşte milli bi-

linç de bu değerlerini kavrama ve yaşatmayla ilgili olmaktadır. Ancak bu aidiyet duygularını yaşayan toplum mensupların diğer toplumların aidiyetlerine de saygı göstermesi gerekmektedir. Aksi takdirde, şovenizm ortaya çıkmakta ve uluslararası çatışmalar ve savaşlar yaşanabilmektedir. Bu durum, aynı devlet içerisinde de yaşanabilen bir durumdur. Örneğin, Hitler Almanya’sında yaşananlar veya Amerika Birleşik Devletleri’nde siyahiler ile beyazların aynı araçlara binememesi dönemlerinde yaşananlar bu türlerden olaylardır. Bu nedenle, milli kimlik ve bilinç oluşturulurken aynı zamanda başkalarının haklarına saygı gösterilmesi gerektiği de toplum üyelerine verilmelidir. İnsanların milli kimliklerinin oluşması ve bunun bilinçle desteklenmesi devlet egemenliğini sağlamlaştırmakta ve sürdürülebilir kılmaktadır. Çünkü toplum değerlerine bağlanma ve onları algılama düzeyi vatanseverlikle ilgilidir. Vatanseverlik duyguları yüksek olan toplum üyelerine sahip olan devletlerin de egemenlikleri daha sağlam ve sürdürülebilir olmaktadır. Medeni toplumlarda farklılıkları dışlamadan ve kmsemekten birlikte yaşama bilincinin geliştirilmesi toplumun varlığı ve devamlılığı açısından uygun yöntemlerdir. Bu anlamda, bir toplumda eşitlik ve adaletin, hakça bir yaşamın tesisi için toplumun her kesiminin maddi, manevi, teknik ve psiko-sosyal açılardan desteklenmesi gerekmektedir.

Türkiye ve Azerbaycan vatandaşlarının tamamı hem birbirleri ile olan ilişkilerinde hem de devletleri ile olan ilişkilerinde tam bir anayasal eşitlik içerisindedirler. Diğer bir deyişe, Türkiye ve Azerbaycan’daki her vatandaş eşit haklara sahiptir. Bu durum, her iki ülkedeki milli kimlik ve bilincin güçlü olmasını sağlayarak vatanseverlik duygusunu artırmaktadır. Buna bağlı olarak da her iki ülke buldukları bölgede etkili olabilmektedir. İki ülkenin “iki devlet, bir millet” anlayışına uygun olarak hareket etmeleri ise her ikisinin hem egemenliklerini güçlendirmektedir hem de milli kimlik ve bilinç düzeylerini sağlamlaştırmaktadır. Bunun pratiği 44 günlük Karabağ Zaferinde görülmüştür. Bu anlayışın devam edeceğini gösteren husus ise şuşa Beyannamesi’dir. Bu beyanname ile iki ülkenin egemenli-

ęine yönelik tehlikelerde birlikte karşılık verileceğinin vurgulanması her ikisinin egemenlik gücünü daha da artırmaktadır. Böylece toplum üyelerinin vatanlarına aidiyet duyguları (vatanseverlikleri) artmaktadır. Buna rağmen, Türkiye ve Azerbaycan’ın tarihi süreç içerisinde zaman zaman egemenliklerinde ve buna bağlı olarak kimlik ve bilinç yapılarında kırılma dönemleri olabilmifitir. Bu alışma ile Azerbaycan ve Türkiye açısından yaşanan süreçler kısaca değerlendirilmeye çalışılmaktadır.

EGEMENLİK

Egemen devlet, tanımlanmış sınırları, belli bir bölgede egemenliği, kalıcı bir nüfusu, bir hkmeti, diğer devlet ve glerden bağımsızlığı ve diğer egemen devletlerle ilişki kurma kapasitesi olan devletlere verilen addır. Bu özelliklere sahip devletler, bir başka devlete bağımlı veya herhangi diğer g veya devletin kontrolüne tabi değildir. Bağımlı devletler de egemen devlet olabilir; ama bu tür devletler diğer egemen devletlerle ilişki kurmakta genellikle zorlanırlar (<https://tr.wikipedia.org...>). Örneğin, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB) döneminde, Türk Cumhuriyetleri egemen devletler konumunda olmalarına rağmen, SSCB’ye bağımlılıklarından dolayı diğer devletler ile kendi iradeleriyle ilişki kuramamaktaydılar. Bu süreçte Azerbaycan ve Türkiye’nin bağımsız ilişki kurması mümkün değildi. İşte Egemen devletlerin varlıklarını sürdürebilmeleri ve bağımsızlıklarını koruyabilmeleri için mutlaka milli kimlik ve bilinç oluşturmaları ve bunları sürdürülebilir kılmaları gerekmektedir. Aksi durumda zamanla egemenlikleri tehlikeye girecektir.

Hem Türkiye hem de Azerbaycan birer egemen devlettir ve güçlü milli kimlikleri ve bilinç düzeyleri vardır. Ancak her iki ülkenin tarih içerisinde egemenliklerinin zedelendiği dönemlerde vardır. Örneğin, Azerbaycan’ın 1828 Türkmençay Antlaşması ile ikiye bölünmesi egemenliğinin o tarihlerde zedelenmesidir. 1918’de kazandığı egemenliği ise 1920’de tekrar sekteye uğramıştır. Bu nedenle Azerbaycan için 1918-1920 arası hariç, 1991 yılına kadar “yarı egemen” veya “kısmi egemen” demek mümkündür. Çünkü tam bağımsız (ege-

men) bir devlet gibi kararlar almada zorluklar çekmiştir. Yine, Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulması tarihine kadar Osmanlı İmparatorluğu'nun yaklaşık 20 milyon kilometrekare toprak kaybetmesi büyük bir egemenlik zedelenmesidir. Özellikle 1838 yılında Osmanlı İmparatorluğu ile İngiltere arasında imzalanan "Osmanlı-İngiliz Ticaret Antlaşması" veya tarihte yaygın bilinen adıyla "Balta Limanı Antlaşması" ile Osmanlı İmparatorluğu'nun ekonomik egemenliği yok edilmiştir. Kısmi egemen bir devlet olarak kararlarını alabilmiş ve gümrüklerine hakim olması ancak Cumhuriyet kurulduktan sonra 1929 yılında mümkün olmuştur. Türkiye ve Azerbaycan'ın egemenliği hakkındaki bu kısa hatırlamalardan sonra, günümüzde güçlü egemenlik, kimlik ve bilinç düzeyine sahip olan her iki devletin milli kimlik ve bilinç düzeyleri konusunda kısa değerlendirmeler yapılmaktadır.

KİMLİK

Milli (ulusal) kimliği, "kendilerini bir millet olarak gören, düşünen ve hisseden insanlar topluluğu" şeklinde tanımlamak mümkündür. Toplum üyelerinin mensubu oldukları ulusal kimliğinden duyduğu memnuniyet ve gurur, vatanseverlik olarak tarif edilir ve vatanseverliğin yüksek olduğu toplumların şovenistliğe dönüşmediği sürece ülke kalkınmasına olumlu yansımaları olmaktadır. Toplum üyelerinin ulusal kimliği, ulusal semboller (bayrak gibi), dil, din, renkler, ulusun tarihi, kan bağları, kültür, müzik, mutfak kültürü gibi ortak değerlerden oluşmaktadır (Şengöz; 2022: 279,278). Bu ortak özelliklere sahip oluşan kimlik, toplum üyelerinin bu değerlerin yaşaması uğruna mücadele vermelerine ve böylece varlıklarını sürdürmelerine sebep olmaktadır. Bu anlamda hem Türkiye'de hem de Azerbaycan'da çok güçlü bir milli kimliğin olduğunu ve herhangi bir tehlike durumunda bu kimliğin toplumu birleştirici rol oynayarak ülkenin varlığını sürdürmesine yardımcı olduğunu söyleyebiliriz. Örneğin, Azerbaycan'da, Karabağ savaşında şehit olanların ailelerinin ve diğer toplum kesimlerinin "isterse hepimiz ölelim, yeter ki vatan toprakları kurtulsun" şeklindeki röportajlara verdikleri cevaplar bu duygunun

güçlülüğünün en önemli kanıtıdır. Yine Türkiye'nin kurtuluş savaşında Mustafa Kemal Atatürk'ün askere "size savaşmayı değil, ölmeyi emrediyorum" ifadesi Türk ordusundaki milli kimlik bilincinin ne kadar yüksek olduğunu göstermektedir. Bu emri başka toplumlarda kabullenip savaşan ordu sayısı çok azdır. Aynı duygu, Karabağ Savaşında Azerbaycan askerlerinde de görülmüştü.

Bu doğrultuda Mustafa Kemal Atatürk'ün "Milli benliğini (kimliğini) bilmeyen milletler, başka milletlere yem olurlar" sözü milli kimliğin öneminin büyüklüğünü göstermektedir. Bu demektir ki, milli kimliğini koruyamamak aslında milletin yok olması sonucu doğurmaktadır. Bu nedenle, milli kimliğe ve bilince sahip olmak hem milletin hem de devletin varlığı ve devamlılığı için zorunluluktur.

Milli kimlik oluşturulması açısından Türkiye ve Azerbaycan'ın başarılı olduklarını şu açıdan da değerlendirmek mümkündür. Örneğin Türkiye'deki Türklük kavramını Atatürk Ziya Gökalp'in anlayışla "Türkiye'deki tüm etnik grupları kapsayan" bir olgu olarak kabul etmiş ve uygulamaya koymuştur. Böylece değişik toplum kesimleri arasında Anayasal anlamda hiçbir ötekileştirme olmadan milli kimlik oluşturulabilmiştir. Aynı durum Azerbaycan için de geçerlidir. Vatandaşlık bağı her iki ülkede de eşitlik olarak yeterli görülmüştür. Bu nedenle, hem Türkiye hem de Azerbaycan'da birlik ve beraberliğin korunarak tehlikeler karşısında milli tepki verilmesi mümkün olmaktadır. Ancak ABD gibi ülkelerde, uzun yıllar renk veya ırk ayrımı yapılabilmektedir. Yine Hindistan'da kast istemi ülkenin etkinliğini zedeleyen bir husus olarak değerlendirilebilir.

BİLİNÇ

Bilinç veya Milli Bilinç söyle ifade edilebilir; bir toplumun veya ülkenin vatandaşlarının, tarihleri, kültürleri, gelenekleri ve ulusal kimlikleri hakkında farkındalık ve anlayış düzeyleridir. Toplum üyelerinin anlayış şekilleri ne kadar ortak olur ve büyük çoğunluk bunun korunması için çalışırsa, o toplum güçlü olur ve varlığını sürdürmesi mümkün olur. Bu durum, Türkiye ve Azerbaycan gibi ülkeler açısından çok daha önemlidir. Çünkü her iki ülke-

nin de coğrafi konumları ve stratejik önemleri onlar üzerinde tarihin derinliklerinden beri birtakım ülkelerin düşmanca emelleri olduğunu görmekteyiz.

Hatta bu durum günümüzün hemen hemen tüm devletleri için geçerlidir denilebilir. Örneğin, ABD seçimlerinden sonra Donald Trump'ın Avrupa ülkelerine karşı yaklaşımları veya Ukrayna'nın maden kaynaklarını istemesi, her ülkenin güçlü bir milli kimlik ve bilince sahip olması gerektiğini ortaya koymaktadır. Bu nedenle, Avrupa ülkeleri artık "Avrupa Ordusu" kurma düşüncesini savunmaya başlamışlardır. Çünkü daha önce bu ülkeler ABD'ye güvenerek kendi kimlik ve bilinçlerini bir anlamda zayıflatmışlardı.

Türkiye ve Azerbaycan tarih boyunca köklü bir geçmişi ve zengin bir kültürel mirasa sahip ülkelerdir. Ancak her iki ülkede de zaman zaman milli bilinç zayıflayabilmekte, zaman zamanda yükselmektedir. Önemli olan yüksek bir milli bilinç düzeyini her iki ülke için de sürdürülebilir kılmaktır. Örneğin, Azerbaycan; 1918'de İslâm Coğrafyasındaki ilk demokratik Cumhuriyet olarak kurulduğunda, milli kimlik ve bilinç güçlüydü. Ancak bu anlayış 1920'de SSCB'nin oluşmasına kesintiye uğramıştır. Daha sonra 1991'de SSCB dağılıncaya tekrar güçlenen milli kimlik ve bilinç Ermenilerin Karabağ'ı işgal etmesiyle tekrar sekteye uğramış ve tamamlanamamıştır. Ancak 2020'deki 44 günlük Karabağ Zaferi, Azerbaycan'daki Egemen devlet olma, milli kimlik ve bilinç tamamlanmasını gerçekleştirme açısından tarihin en özel dönemidir. Bu Zaferle Azerbaycan toplumu hem gelecek ümitleri çok yüksek moralli bir toplum olmuş hem de 1918'den beri tamamlanamayan milli kimlik ve bilinç anlayışını tamamlamış ve güçlendirmiştir. Azerbaycan'daki bu gelişmelerin altyapısını hazırlayan ise benim "Azerbaycan'ın Atatürk'ü" olarak nitelediğim büyük lider Haydar Aliyev'dir. İlham Aliyev bey ise devraldığı bu bayrağı hedefine ulaştırıran lider olmuştur.

Türkiye'de ise Egemenlik, Kimlik ve Bilinç oluşumu tarihteki diğer Türk devletlerini hariç tutarsak Osmanlı'nın kuruluşu ile başlamaktadır. 1299'da İmparatorluk kurulduktan sonra sürekli başarı elde edilmesine ve savaş-

ların kazanılmasına bağlı olarak hem Osmanlı İmparatorluğu'nun egemenliği artmış hem de milli kimlik ve bilinç düzeyi yüksek olmuştur. Bu gelişme süreci Osmanlı İmparatorluğu'nun gerileme döneminin başlangıcı olarak adlandırılan 1650'li yıllara kadar devam etmiştir. Özellikle 1699'de Osmanlı İmparatorluğu'nun ilk toprak kaybettiği Karlofça Antlaşması sonrasında ise hem İmparatorluğun egemenliği hem de milli kimlik ve bilinç zayıflamaya başlamıştır. Bu doğrultuda, başta gayrimüslim Osmanlı vatandaşları "Osmanlı Milli Kimliği ve Bilinci" yerine İngiltere, Fransa, İtalya gibi devletler ile işbirliği ve dayanışma içerisinde olmuşlardır. 1854 yılında Osmanlı İmparatorluğu'nun Kırım Savaşını finanse etmek için İngiltere'den aldığı ilk dış borç süreci de İmparatorluğun ekonomik egemenliğinin tamamen yok olmasına sebep olan bir başlangıç olmuştur. Bu borçlanma süreci 1881 yılında imparatorluğun iflas etmesine sebep olmuş ve kendilerini Osmanlı milli kimliği ve bilincinden uzak tutan Galata Bankerleri ve yabancı devletler birlikte Duyun-u Umumiye İdaresinin (Genel Borçlar İdaresi) kurulmasına sebep olmuşlardır. Yaşanan bu olumsuzluklar başta gayrimüslim Osmanlı vatandaşları olmak üzere tüm vatandaşların milli kimlik ve bilinç duygularını yaralamıştır. Bu gerileme sürecinden sonra Türkiye Cumhuriyeti 1923'te kurulunca Egemenlik, Kimlik ve Bilinç Düzeyi tarihte görülmemiş düzeyde tekrar yükselişe geçmiştir. Çünkü, Türkiye Atatürk gibi dünyanın en zeki ve güçlü bir liderine sahip olma şansını yakalamış ve yoksulluk ve imkansızlıklar içinde bir ulus oluşturarak savaşlarda başarı gösterebilmiştir. Bu özgüvenle Türkiye, Egemen bir devlet, kimlik ve bilinç düzeyi yüksek bir toplum haline dönüşmüştür. Atatürk'ün gençliğe hitabesindeki "muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asil kanda mevcuttur" gibi motive edici sözleri ve liderliği ulus bilinci ve kimliğini pekiştirmiştir.

Milli bilincin zaman zaman olumsuz etkilenmesini şu maddelerle sıralamak mümkündür.

1) Ülkenin egemenlik gücünde azalma kimlik ve bilinç anlayışını zayıflatmaktadır.

2) Eğitim sisteminin milli kimlik ve bilinç anlayışı verememesi bu duyguları zayıflatmaktadır.

3) Küreselleşme ve teknolojik ilerlemeler bu duyguları zayıflatabilmektedir. Bu durumda ulusal kimlik ve bilinç yerine evrensel değerler geçmektedir. Yapay Zeka veya dördüncü sanayi devrimi sürecinde bu durum yaşanmaktadır.

4) Siyasi ve toplumsal ayrışmalar bu duyguları zayıflatabilmektedir.

5) Yanlış dini referanslar da (cemaatleşme ve tarikatleşme, mezhep ayrımcılığı gibi) toplumsal ayrışmaya sebep olarak milli birlik ve beraberliği zedeleyebilmektedir.

İşte üstte sayılan veya başka sebeplerle de milli kimlik ve bilinç zayıflayınca ülke için önemli olumsuz sonuçlar ortaya çıkmaktadır. Kültürel kimlik, tarih bilinci, gelenekleri ve değerleri koruma anlayışları kaybolmaktadır. Bu anlamdaki ortak duygular kayboldukça da ülke hem iç tehlikelere (bölünme ve çatışma gibi) hem de dış tehlikelere (saldırıya uğrama veya işgal edilme gibi) açık hale gelmektedir. Bunların sonucunda da, ulusal bağımsızlık ve egemenlik duygusu yok olmakta ve ülke bir anlamda müstemleke haline dönüşmekte veya başka devletlerine himayesine girebilmektedir. Böylece ulusal çıkarlar yerine başkalarına hizmet etme sonucu ortaya çıkmaktadır.

SONUÇ

Türkiye’de egemenliğin sağlamlaştırılıp milli kimlik ve bilinç oluşumunun etkin ortaya çıkması Osmanlı İmparatorluğu’nun yıkılması ile Azerbaycan’da ise Sovyetler Birliği’nin dağılmasıyla olmuştur denilebilir. Çünkü bu gelişmeler Türkiye ve Azerbaycan toplumlarında biz kimiz? nasıl olmalıyız? veya nasıl yönetilmeliyiz? gibi soruları gündeme getirmiştir. Aslında bu düşünceler Osmanlı İmparatorluğu ve Sovyetler Birliği döneminde de her iki ülke insanların kafalarında olmuştur (Garibova; 2018: 17). Ancak belki egemenliğin tam olmaması veya sistemin şartlarına bağlı olarak milli

kimliğin oluşumu tam sağlanamamıştır. Daha sonra imparatorlukların dağılmasıyla her iki ülkede güçlü bir egemenlik oluşum süreci yaşanmış, bu süreç milli kimlik ve bilinç düzeyini yükseltmiştir.

Egemenliği güçlü olan toplumlarda milli kimlik ve bilinç de güçlü olmaktadır. Milli kimlik ve bilincin sağlam olması da egemenliğin devamlılığını ve sürdürülebilirliğini sağlamaktadır. Bu durum hem Türkiye hem de Azerbaycan açısından günümüzde yaşanan bir süreçtir denilebilir. Bundan sonra oluşan bu egemenlik, kimlik ve bilinç düzeyinin sürdürülebilirliğini sağlamak gerekmektedir.

Her konuda olduğu gibi milli kimlik ve bilinç oluşturulması da eğitim sistemi ile mümkün olmaktadır. Türkiye ve Azerbaycan’da, eğitim sistemleri güçlü bir milli bilinç (vatan bilinci) oluşturacak şekilde dizayn edilerek kültürel mirasın korunması ve ulusal birlik ve dayanışmanın sağlanması ile sürdürülebilir kılınması gerekmektedir. Türkiye’nin son günlerde PKK terör örgütünü bitirerek ulusal birlik ve beraberlik yönündeki attığı adımlar bu amaçlardır. Bu konuda Azerbaycan daha şanslıdır denilebilir. Çünkü, Azerbaycan’da ayrılıkçı gruplar ya yoktur ya da dikkate alınacak düzeyde değildir. Ekonomik ilerleyişi ve ülkenin toprak bütünlüğü konusundaki başarısı da milli birlik ve beraberliği kolaylaştırmaktadır.

Eğitim sistemine ilaveten aileler ve din adamlarının da milli kimlik ve bilinç oluşturulması yönünde üzerlerine önemli görevler düşmektedir. Devlet ise bunu motive edici düzenlemeler yapma yetkisine sahip olan birim olarak toplumsal birlik ve beraberliğin sağlanmasındaki bir diğer önemli aktördür.

Diğer taraftan Türkiye ve Azerbaycan’da oluşan güçlü kimlik ve bilinç anlayışı tüm Türk Dünyası ülkeleri ölçeğinde dayanışma ve işbirliği içerisinde gerçekleştirilebilirse gelecek için daha olumlu sonuçlar olacaktır. Ortak alfabe oluşturulması bunun en önemli adımı olarak değerlendirilebilir.

KAYNAKÇA

1. Garibova, Jale (2018), Azərbaycan'da Dil-Kimlik Bağlantısının Oluşumu ve Türkiyə Türkçesi Faktörü, SUTAD, Güz 2018; (44): 15-41.
2. Süleymanov Abulfəz (2003), Azərbaycan'ın Yakın Tarihində Milli Kimlik Arayışları Üzerine Sosyolojik Bir İnceleme, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımanmamış Doktora Tezi, İstanbul.
3. Şengöz, Murat (2022), Ulusal Kimlik ve Ulus Bilinci Üzerine Bir Değerlendirme, Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi, Yıl 12, sayı 2, Aralık.
4. <https://www.polletika.com/post/mi-lli-bi-li-n%C3%A7-kaybi> (Erişim: 05.03.2025).
5. https://tr.wikipedia.org/wiki/Egemen_devlet (Erişim: 05.03.2025).

Rəyçi:

f.f.d., dos. Zöhrə Əliyeva

Göndərib: 01.10.2025

Qəbul edilib: 03.10.2025